

Inzoomen op declarabiliteit

Verkenning betaalde en niet-betaalde uren
van beroepsfotografen in de culturele sector

Inzoomen op declarabiliteit. Verkenning betaalde en niet-betaalde uren van beroepsfotografen in de culturele sector

November 2024

Auteur: Martijn Arnoldus, Social Finance Matters

In opdracht van de Platform ACCT Ketentafel Fotografie - Project FairPACCT

De foto op de kaft is afkomstig van Pixabay en vrij beschikbaar onder de voorwaarden van de Pixabay Content Licence.

Inhoud

1. Het belang van declarabiliteit voor fair pay	4
2. Betaalde en gewerkte uren	6
3. Wat bepaalt het aantal declarabele uren?	9
4. Implicaties voor eerlijke beloning	12
Bijlage: vragenlijst voor beroepsfotografen	15

1. Het belang van declarabiliteit voor fair pay

Eerlijke beloning ('fair pay') is een netelige kwestie voor tal van zelfstandige culturele makers. Het gaat daarbij al snel over onderbetaalde opdrachten en de hoogte van tarieven die kunnen worden gerekend. Minder vaak komt het aantal uren dat een zelfstandige betaald kan werken op de voorgrond. Juist voor beroepsfotografen is dat echter een belangrijk aandachtspunt. Uit onderzoek en praktijk komen namelijk geregeld aanwijzingen dat de declarabiliteit, het aantal betaalde uren ten opzichte van het totaal in de onderneming gewerkte uren, onder fotografen opmerkelijk laag is.

De tarieventool van DuPho waarmee fotografen hun uurtarief kunnen berekenen, staat bijvoorbeeld standaard ingesteld op 675 declarabele uren per jaar. Dat aantal is gebaseerd op ervaringen van beroepsfotografen, en is 55% van de 1.225 uur die een zelfstandige per jaar aan de eigen onderneming moet besteden om aan de fiscale urennorm te komen. In het [Tarievenboekje 2024](#) van de Knab bank wordt een gemiddelde van 17 declarabele uren per week genoemd voor fotografen. Dat is de op een na laagste declarabiliteit van alle vijftig door Knab onderzochte beroepen.

Die ongemakkelijke cijfers geven echter geen oorzaken voor het relatief lage aantal declarabele uren. Bij navraag bij Knab blijkt bijvoorbeeld dat in die cijfers zowel fulltimers als deeltijders zijn meegenomen, en de gefactureerde uren niet afgezet zijn tegen de totaal gewerkte

uren. Omdat veel fotografen deeltijd werken, kan daardoor een vertekening ontstaan.

Desalniettemin is het een consistent patroon dat de declarabiliteit van beroepsfotografen laag is. En dat is belangrijk in het licht van het denken en doen rond eerlijke beloning. Voor tal van culturele disciplines zijn er inmiddels, mede dankzij inzet van Platform ACCT, tarievenscalculators en -richtlijnen beschikbaar. Die maken meestal gebruik van een referentie-inkomen. Daarover wordt een opslag gerekend voor de extra kosten en risico's van de zelfstandige. Maar er is meer. Want een referentie-inkomen kan op basis van fulltime werk worden verdiend of in deeltijd. Fulltime werk in de culturele sector ligt vaak ergens tussen 1.650 en 1.850 te werken uren per jaar. Dat aantal is afgeleid van bestaande cao's in de culturele sector. De tarieventools nemen die uren aantallen over het algemeen over en corrigeren voor maximaal 20 procent niet declarabele tijd. Dat is tijd, anders dan vakantie of verlof, die een zelfstandige aan de onderneming besteedt, maar die niet gefactureerd kan worden, zoals administratief werk of acquisitie.

Lang verhaal kort, onder zulke geadviseerde zzp-tarieven ligt de veronderstelling dat een zzp'er zo'n 1.250 tot 1.600 uren betaald kan werken per jaar. Dat is fors meer dan de 675 uren van DuPho, of de 17 uur per week uit het onderzoek van Knab, en roept de vraag

op waarom de declarabiliteit bij beroepsfotografen relatief laag is. Daarom heeft de ketentafel Fotografie van Platform ACCT verkennend onderzoek laten uitvoeren naar de factoren die bepalend zijn voor de hoeveelheid betaalde uren die een fotograaf jaarlijks kan maken. De uitkomsten van de verkenning volgen hieronder.

Het doel

Het doel van de verkenning was om via een beperkt aantal diepte-interviews met beroepsfotografen zicht te krijgen op:

- het aantal declarabele uren dat een fotograaf per jaar gemiddeld maakt en kan maken, in verhouding tot (a) het totaal aantal aan de onderneming bestede uren, en (b) het aantal uren dat de fotograaf aan de onderneming besteedt en zou willen besteden;
- de verhouding tussen verschillende typen van niet-declarabele uren;
- de redenen waarom een fotograaf een bepaald aantal declarabele uren per jaar kan maken.

Wie er meededen

Voor de interviews werd door DuPho een open oproep uitgezet onder beroepsfotografen. Daarop kwamen 33 reacties binnen, waaruit een selectie is gemaakt van twintig die de vragenlijst (zie bijlage) kregen en voor een interview werden uitgenodigd. Het gaat om fotografen die op reguliere basis opdrachten in de cultuursector doen (dus niet sporadisch een opdrachtje).

Het onderzoek was nadrukkelijk verkennend van aard. Genoemde cijfers moeten worden geïnterpreteerd als *indicaties* van hoe het de praktijk van een

fotograaf eruitziet. Data is geanonimiseerd, hoewel er hier en daar wel wat praktijksituaties worden gebruikt als illustratie van hoe declarabiliteit positief of negatief wordt beïnvloed.

Spoiler. De belangrijkste conclusies

Al de geïnterviewde fotografen, op een enkeling na allemaal fulltime als beroepsfotograaf werkzaam, konden in 2023 minder dan de helft van de uren die zij besteden aan hun fotografie-onderneming bij een klant in rekening brengen. Meer dan de helft gaf aan eigenlijk wel meer declarabele uren te hebben willen maken, maar daar geen kans toe te hebben gezien.

In de gesprekken werden vier factoren door de fotografen het meest naar voren gebracht, die bepalend zijn voor de declarabiliteit:

- **Aard van de opdrachten.** Met name de beperkte omvang per klus in combinatie met een relatief stevige tijdsinvestering voor het verkrijgen van zo'n opdracht.
- **Marktsituatie.** Ontwikkelingen in vraag en aanbod, vooral als gevolg van digitale technologie.
- **Beschikbaar budget en begrotingssystematiek.** De voor de cultuursector kenmerkende werkwijze met vooraf opgestelde (project-) budgetten waar nauwelijks vanaf wordt geweken.
- **Onderhandelingspositie van de fotograaf.** De handelswijze van beroepsfotografen zelf, deels in reactie op de drie bovengenoemde factoren.

Elke factor wordt in het derde hoofdstuk uitgebreider uitgewerkt.

2. Betaalde en gewerkte uren

Het beeld dat fotografen maar relatief weinig van hun gewerkte uren bij een opdrachtgever in rekening kunnen brengen, wordt door deze verkenning bevestigd. Met de cijfers moet uiteraard voorzichtig worden omgegaan, vanwege het geringe aantal fotografen dat in het onderzoek betrokken was. Maar van de fotografen die meededen kwam geen enkele aan een declarabiliteit van 50% of meer. Dat wil zeggen dat minder dan de helft van de uren die in de fotografie-onderneming worden gewerkt, betaald wordt. Het hoogste percentage lag op 49%, het laagste op 29%, en het gemiddelde op 38%. Of de fotograaf voltijds of deeltijd in fotografie actief is, maakt daarbij geen verschil. Voor elke 10 in de onderneming gewerkte uren, worden er krap 4 betaald. Voor de overige 6 ontvangt de fotograaf geen financiële vergoeding.

Ook als de declarabele uren worden afgezet tegen de fiscale urennorm van 1.225 uur blijft de declarabiliteit ruim onder de niveaus waarop de meeste bestaande tarieventools zijn gebaseerd (zie tabel 2.1).

Gemiddeld 68% van de declarabele uren werd gerealiseerd in de culturele sector. Daaruit mag *niet* de conclusie uit worden getrokken dat de fotografen makkelijker opdrachten in die sector weten binnen te halen, maar uitsluitend dat deze groep fotografen meer dan de helft van de betaalde uren binnen de culturele sector besteedde.

Het is daarbij relevant om te bekijken om wat voor soort niet-declarabele tijd het gaat. Voor deze verkenning zijn vijf typen uren onderscheiden die niet betaald worden (zie kader). Vakantie-, verlof- en ziekte-uren zijn daarbij voor de volledigheid ook als categorie aangemerkt. Dat is gedaan omdat in vergelijkbaar onderzoek in andere sectoren die uren soms wel en soms niet worden meegenomen in de definitie van wat niet-declarabel is. Door ernaar te vragen is een volledig beeld te vormen van de tijdsbesteding van de beroepsfotograaf.

Typen niet-declarabele uren

- **uren die nodig zijn voor de bedrijfsvoering:** acquisitie, administratie, scholing, en andere niet aan een opdracht toe te schrijven activiteiten
 - **niet-vergoede uren die bij een bepaalde opdracht horen:** in principe zijn deze uren toe te rekenen aan een opdracht, maar ze worden niet in rekening gebracht
 - **snijverlies:** uren die in theorie voor betaald werk ingezet hadden kunnen worden, maar wat niet lukte doordat opdrachten niet naadloos op elkaar aansloten, en die ook niet voor bedrijfsvoering werden gebruikt
 - **leegloop:** uren die in theorie betaald gewerkt hadden kunnen worden, maar wat niet lukte doordat er geen opdracht was, terwijl de fotograaf wel beschikbaar was
-
- **verlof-, vakantie-, ziekte-uren**

In de tarieventools worden vakantie- en verlofuren echter over het algemeen apart verwerkt in de zzp-opslag, en niet meegenomen in de niet-declarabele tijd. Die werkwijze is in de verkenning ook gevolgd. We hebben een indicatie van de uren die beroepsfotografen op jaarbasis vrijaf nemen, maar declarabiliteit gaat dus steeds over de betaalde uren ten opzichte van de totaal *gewerkte* uren in de onderneming, *exclusief* vakantie-, verlof- en ziekte-uren.

Gemiddeld besteden de geïnterviewde fotografen 12% van hun totale in de onderneming gestoken tijd aan vakantie en verlof, of raken die kwijt aan ziekte. Er zit een enkele uitschieter tussen door langdurige ziekte, maar het gemiddelde percentage wijkt niet erg af van de vakantie- en verlofuren waar werknemers in loondienst recht op hebben. Het totaal aantal gewerkte uren van fotografen die aangaven *fulltime* fotograaf te zijn, ligt in

de orde van grootte van 1.600-1.780 uren per jaar, met een enkele uitschieter naar boven. Het gemiddelde voor een fulltime fotograaf komt op 1.753 uur. Die bandbreedte wijkt niet sterk af van de eerder genoemde range van het gebruikelijke aantal te werken uren van fulltime werknemers (1.650-1.850 uur) die onder een cao vallen.

Wordt vervolgens bekeken hoe binnen het totaal aan gewerkte uren (dus exclusief vakantie, verlof, ziekte) de verdeling van niet-declarabele werkzaamheden is, dan valt op dat bedrijfsvoering duidelijk de belangrijkste categorie is. Gemiddeld 28% van de gewerkte tijd wordt aan zaken als administratie, acquisitie, inkoop en onderhoud apparatuur, en dergelijke besteed (zie opnieuw tabel 2.1). Daartoe is door sommige fotografen ook tijd gerekend waarin vrij werk wordt gemaakt (zie volgende hoofdstuk).

Tabel 2.1: Declarabiliteit van de geïnterviewde fotografen

	% tov in onderneming gewerkte tijd (gem. 1.484 uur*)		% tov fiscale urennorm (1.225 uur)
	Gemiddelde	Bandbreedte	Gemiddelde
Declarabiliteit (op basis van gem. 566 declarabele uren)*	38%	29-49%	46%
<i>Niet-declarabele uren:</i>			
Bedrijfsvoering	28%	11-38%	
Niet-vergoede uren	13%	8-18%	
Snijverlies	3%	0-17%	
Leegloop	18%	3-47%	

* Niet alle fotografen die aan de verkenning meewerkten, werken voltijds. Zie ook de toelichting in de tekst.

Gemiddeld 13% van de tijd van de geïnterviewde groep fotografen zit in werkzaamheden die eigenlijk gewoon bij een opdracht horen, maar niet worden betaald. Denk aan voorbereiding, nabewerking van een foto of een fotoshoot die meer tijd in beslag neemt dan geoffreerd. Snijverlies was voor de deelnemende fotografen lastig in te schatten, en is met gemiddeld 3% de kleinste post. Leegloop, het aantal uren dat verloren ging doordat er geen betaalde opdracht was, komt op gemiddeld 18%. Maar de spreiding is groot, van 3% tot 47%.

Tot slot gaven nagenoeg alle fotografen aan eigenlijk meer declarabele uren te hebben willen maken dan in 2023 werden behaald, bij een ongeveer gelijk totaal aantal te werken uren. Maar ook dan zou de declarabiliteit niet bijster hoog zijn en op gemiddeld 52% uitkomen. Elk uur aan leegloop dat wel een betaald uur was

geweest had bovendien meteen ook geresulteerd in een toename van tijdsbesteding aan bedrijfsvoering en - in veel gevallen - van niet-vergoede tijd die wel bij de opdracht hoorde.

Noot

Niet alle fotografen werken met uren op de factuur. Fotografen die enkel of hoofdzakelijk met totaalprijzen werken, hebben hun declarabele uren ingeschat op basis van een onderliggend (gewenst) uurtarief per daadwerkelijk gewerkt uur. Onder degenen die wel met uurtarieven werken, waren er vier die een tarief per uur fotoshoot rekenen, waarin (een deel) van de tijd aan voorbereiding en nabewerking ook is meegenomen. Dat zorgt voor een kleine vertekening. Als daarvoor wordt gecorrigeerd komt de gemiddelde declarabiliteit van de geïnterviewde fotografen een paar procent hoger uit (43%), maar nog altijd niet boven 50%.

3. Wat bepaalt het aantal declarabele uren?

Fotografen hebben het druk met hun onderneming, maar dat vertaalt zich niet in hoge percentages declarabele uren. Dat beeld komt naar voren uit de interviews. In de gesprekken is uitgediept welke factoren er volgens de fotograaf invloed hebben op het aantal declarabele uren dat per jaar kan worden gerealiseerd. De uitkomsten zijn samengevat in vier hoofdfactoren. Die hebben niet allemaal dezelfde relevantie voor elke fotograaf, maar schetsen wel een behoorlijk compleet beeld van de belangrijkste factoren.

1. Aard van de opdrachten

Beroepsfotografen behoren tot de zelfstandigen die relatief korte opdrachten uitvoeren en dus een groot aantal opdrachten per jaar moeten uitvoeren, vaak voor een behoorlijk aantal verschillende opdrachtgevers. Een van de fotografen gaf aan zo'n 90 opdrachten per jaar te moeten doen om aan fulltimewerk te komen. Dat gaat om opdrachten van gemiddeld krap 8 uur aan betaald werk. Een ander werkte in 2023 met ruim 40 opdrachtgevers, waarvan minder dan een kwart uit terugkerende klanten bestond. Natuurlijk kunnen de aantallen sterk uiteenlopen per fotograaf, per jaar en ook per type opdracht. Vanuit het oogpunt van opdrachtomvang en continuïteit werden binnen de culturele sector vooral festivals genoemd als gewilde opdrachten. (Dat geldt niet vanuit het oogpunt van vergoede tijd ten opzichte van de tijd die de opdracht werkelijk kost - zie punt 3 hieronder.)

Ook opdrachtrelaties met grotere culturele instellingen werden genoemd, vanwege de geleidelijk toenemende aandacht bij die instellingen voor fair pay. Toch werd door fotografen die zulke opdrachtgevers hebben, benoemd dat continuïteit geen garantie is. Een van de geïnterviewden gaf aan gemiddeld 5 of 6 fotografielussen per kwartaal voor een groot theater uit te voeren, maar daar wel telkens opnieuw een formele opdracht voor te moeten krijgen.

Het gevolg is dat fotografen relatief veel tijd kwijt zijn aan zaken als acquisitie (in het bijzonder het opbouwen en onderhouden van relaties) en administratie (extra facturen, offertes). Dat verklaart in elk geval ten dele waarom uren besteed aan bedrijfsvoering een stevige post zijn bij de niet-declarabele tijd, en daarmee ten laste gaan van tijd die betaald gewerkt had kunnen worden.

Hetzelfde geldt voor de onbetaalde uren waarin wel activiteiten worden uitgevoerd die rechtstreeks aan de opdracht zijn toe te schrijven, zoals het zoeken en verkennen van locaties, reistijd, opbouw van een fotoset en nabewerking. Dat zijn activiteiten die soms wel en soms niet (geheel) worden vergoed, maar waar elke geïnterviewde fotograaf mee te maken heeft.

2. Marktsituatie

Fotografie en fotobewerking zijn bij uitstek een domein dat, door opkomst van digitale technologie en AI,

laagdrempelig toegankelijk is geworden voor nagenoeg iedereen. De geïnterviewde fotografen ondervinden - in verschillende gradaties - de effecten van de opkomst van de 'hobbyfotograaf', en zien daar in elk geval een factor in die tot toename van het aantal actieve fotografen op de markt leidt.

De logica lijkt eenvoudig. Een groot aanbod zorgt voor concurrentie en leidt (potentieel) tot minder opdrachten per fotograaf en daarmee tot meer leegloop. Uren die aan een opdracht besteed hadden kunnen worden, blijven over omdat er geen opdracht is. Voor de geïnterviewde fotografen ligt het echter iets complexer. Zowel de startende als ervaren fotografen zijn er behoorlijk goed in geslaagd om een eigen niche of specialisme te ontwikkelen (met bijbehorend netwerk), en gaven aan daardoor zelf relatief weinig te merken van het overaanbod. Of het moet zijn, dat als zij buiten hun niche zouden treden, ze ineens één onder velen zijn. Voor een paar fotografen was toenemende concurrentie de directe aanleiding om verder te gaan specialiseren.

Daarnaast gaven verschillende fotografen aan dat het grootste probleem met de tendens dat 'iedereen de fotograaf kan uithangen' niet is dat er te veel fotografen actief zijn, maar dat opdrachtgevers afzien van het verstrekken van opdrachten, omdat er 'toch wel iemand is die foto's kan maken'. De zorg zit, met andere woorden, meer in terugloop van het aantal opdrachten. Uit de verkenning is niet op te maken in hoeverre die zorg terecht is. De genoemde voorbeelden zijn anekdotisch en laten niet toe om iets te zeggen over de algemene trend in

opdrachtverstrekking. In elk geval ervaren de beroepsfotografen een toenemende dynamiek in de markt die noodzaak brengt om te specialiseren en daarmee binnen een beperkter marktsegment actief te zijn.

Waar alle fotografen het over eens zijn, is dat het investeren in netwerkcontacten cruciaal is om in deze tijd te overleven als beroepsfotograaf. De tijdsinvestering in acquisitie gaat daarmee omhoog. Een van de fotografen illustreerde het door 'koffietijd' met potentiële opdrachtgevers als type niet-declarabele tijd op te nemen. De teller stond daar op 8 uur per week.

3. Beschikbaar budget en begrotingssystematiek

Fotografen die in opdracht van een culturele instelling werken, lopen geregeld aan tegen de begrotings- of bekostigingssystematiek in de cultuursector. Wie als fotograaf een opdracht krijgt van een culturele instelling wordt vaak betaald uit een speciaal daartoe gereserveerde post op de exploitatiebegroting (marketing, pr en/of communicatie) of krijgt de opdracht binnen een bij de instelling lopend project. In het laatste geval ligt er meestal een projectbegroting aan ten grondslag die wordt gedekt met een of meer fondsbijdragen en subsidies. Festivals zijn daarvan het meest voorkomende voorbeeld onder de geïnterviewde fotografen, maar ook exposities en fotografie van bijeenkomsten in het kader van een cultureel project vallen eronder.

Uit de interviews komt naar voren dat fotografen in beide gevallen regelmatig aanlopen tegen 'het beschikbare budget'.

De opdrachtgever kan of wil niet meer bieden dan al is begroot, waardoor de ruimte voor de fotograaf om over tarieven te onderhandelen sterk wordt ingeperkt. Het wordt dan eerder een onderhandeling over wat de fotograaf voor een bepaald bedrag kan en wil leveren. Het antwoord in de interviews was daarbij steevast: 'te veel voor te weinig'. Met andere woorden, er wordt meer tijd gewerkt dan er vergoed wordt, de niet-declarabele uren door niet-vergoede werkzaamheden lopen op, en de ruimte voor ander betaald werk neemt af. Wat het zicht daarop enigszins vertroebelt, is dat sommige fotografen voor zo'n opdracht niet alleen meer uren maken, maar daarbij ook zakken met hun uurtarief. Ze factureren dan weliswaar meer uren, waardoor het aantal onvergoede uren lager lijkt, maar werken tegen aanzienlijk lagere uurprijzen. Eén fotograaf gaf aan soms tegen minder dan de helft van haar gebruikelijke uurtarief te werken, als ze de opdracht zo leuk vond dat ze die hoe dan ook wilde doen.

4. Onderhandelingspositie van de fotograaf

In het verlengde van het beschikbaar budget, zoals hierboven beschreven, is de onderhandelingspositie van fotografen een laatste factor die genoemd werd. Die positie wordt door de fotografen zelf - weinig verrassend - als zwak omschreven en zorgt ervoor dat fotografen snel(ler) geneigd zijn om meer tijd onvergoed te werken. Een andere uiting van een als slecht ervaren onderhandelingspositie, waarvan drie geïnterviewde fotografen expliciet aangaven zo te handelen, is om offertes en facturen minder inzichtelijk op te stellen. Een van de fotografen laat uren voor nabewerking regelmatig weg om te

voorkomen dat een opdrachtgever die uren van de factuur wil hebben. In plaats daarvan probeert de betreffende fotograaf de uren zoveel als mogelijk in een ophoging van het uurtarief te verwerken, maar het netto effect is dat hij meer uren niet betaald aan de opdracht werkt.

Zulke voorbeelden zijn wellicht niet illustratief voor de totale beroepsfotografie (een andere fotograaf verzette zich juist hevig tegen deze handelswijze), maar geven wel aan dat fotografen worstelen met hun eigen positie als zelfstandige tegenover een vaak veel grotere opdrachtgever, en dat dat zich soms ook vertaalt in meer niet-declarabele tijd en minder ruimte voor andere betaalde opdrachten. Heel veel heeft daarbij te maken met de waarde die door de opdrachtgever, of zelfs meer in het algemeen, door de samenleving aan fotografie wordt toegekend - zie het slothoofdstuk.

Samen vormen deze vier de meest genoemde factoren. Natuurlijk kunnen er daarnaast voor de individuele fotograaf ook persoonlijke zaken bepalend zijn, zoals het besteden van een bepaalde tijd aan vrij werk. De verkenning laat niet toe om effecten van de vier factoren op declarabiliteit te kwantificeren. Er zijn wel duidelijke indicaties gegeven dat de genoemde factoren in sterke mate bijdragen aan de relatief lage declarabiliteit voor fotografen. De niet-declarabiliteit komt daarbij in het bijzonder tot uiting in uren die aan bedrijfsvoering worden besteed en in mindere mate aan uren aan leegloop en uren die wel aan een opdracht toe te schrijven zijn, maar niet betaald werden.

4. Implicaties voor eerlijke beloning

De verkenning maakt het aannemelijk dat de declarabiliteit van fotografen inderdaad relatief laag is als wordt vergeleken met de declarabiliteit waarop veel van de tarieventools voor fair pay in andere culturele sectoren zijn gebaseerd. Er is ook voldoende indicatie dat die lage declarabiliteit *geen* vrije keuze is van de fotograaf, maar inherent is aan de markt en het beroep van fotograaf. De geïnterviewde fotografen brachten vier factoren op tafel die invloed hebben op het aantal uren dat zij als beroepsfotograaf per jaar betaald kunnen werken. De precieze effecten van die factoren zijn op basis van de verkenning niet te kwantificeren, maar het is duidelijk dat ze zich vertalen in ten minste drie typen aan niet-declarabele uren: uren die aan bedrijfsvoering worden besteed, leegloop en niet-vergoede uren die aan een opdracht zijn toe te schrijven. Alle drie zijn typen uren waar de in de verkenning betrokken beroepsfotografen in 2023 mee te maken hadden.

Wat dragen deze uitkomsten bij aan het streven naar eerlijke beloning voor beroepsfotografen in de culturele sector? Twee gedachtenspinsels worden hieronder kort toegelicht. De een is wat meer technisch van aard en gaat over de implicaties voor het eventueel werken met zzp-opslagen of handreikingen voor het bepalen van tarieven voor onderhandeling. De ander gaat meer over stappen die kunnen bijdragen aan het verhogen van de declarabiliteit.

Implicaties voor zzp-opslag en handreikingen

In allerlei culturele sectoren bestaan tools en handreikingen om tarieven te bepalen. Die gaan vaak uit van een zzp-opslag waarin de extra kosten voor een zelfstandige zijn vervat (naast wat de zzp'er van elke omgezette euro overhoudt) en bevatten meestal minimumtarieven of starttarieven voor onderhandeling. Voor fotografie in opdracht van culturele instellingen bestaan die instrumenten (nog) niet, maar er wordt door de ketentafel Fotografie van Platform ACCT wel data verzameld om meer zicht te krijgen op beloning van fotografen (zie bijvoorbeeld [Een scherper plaatje. Niet vergoede werkzaamheden zelfstandige fotografen voor culturele instellingen](#)).

De verkenning naar declarabiliteit geeft aanleiding om bij deze specifieke beroepsgroep voorzichtig om te gaan met het zonder meer kopiëren van benaderingswijzen die voor zzp-opslag in de andere sectoren worden gehanteerd. Het is gebruikelijk om bij zo'n zzp-opslagfactor uit te gaan van minimaal 80% declarabiliteit (voor de volledigheid: dat is dus exclusief vakantie- en verlofuren). Op basis van de verkenning is geen vast percentage te noemen voor fotografie, maar de indicaties zijn wel dat de declarabiliteit bij lange na niet op 80% komt en in lijn met de rekentool van DuPho onder 50% blijft.

Ruimte voor hogere declarabiliteit

Er zijn situaties geschetst waarin de declarabiliteit van de fotograaf eigenlijk 'oneerlijk laag' is. Bijvoorbeeld wanneer fotografen opdrachten niet in rekening kunnen of mogen brengen. Vanuit fair practice perspectief zou de fotograaf in die gevallen meer betaalde uren moeten kunnen realiseren - niet door meer opdrachten uit te voeren, maar door uitgevoerde opdrachten eerlijker betaald te krijgen. Welke ruimte is er voor verbetering?

Veel heeft uiteindelijk te maken met de waarde die aan fotografie wordt toegekend door opdrachtgevers, maar ook door de maatschappij als geheel (zie bijvoorbeeld [De waarde van professionele fotografie](#) van FOTODOK en Flowerdales). Ook onder de vier factoren die medebepalend zijn voor de declarabiliteit ligt de vraag welke waarde er werkelijk aan fotografie wordt toegekend. Dat geldt voor de culturele instellingen die besluiten om voor hun foto's geen fotograaf meer in te schakelen. En voor de opdrachtgevers die zelf met Photoshop aan de slag gaan om foto's te bewerken. Maar evengoed voor degenen die hun beoogde fotograaf wél om een prijsopgave vragen voordat zij een projectbegroting opstellen en financiering gaan werven. En voor de fotografen zelf, en hun bereidheid om ergens een grens te trekken waaronder ze kwaliteit niet meer kunnen garanderen.

De waardering van fotografie in een samenleving veranderen we niet zomaar. Maar een aantal mogelijke stappen die tot eerlijkere beloning van werkelijke tijdsinspanning van de fotograaf kunnen leiden, moeten wel genoemd worden.

Daarom tot slot drie veelzeggende praktijksituaties:

Situatie 1. Beroepsfotografen zijn gebaat bij het doorbreken van het beeld dat fotografie alleen over de fotoshoot gaat. Een aantal geïnterviewde fotografen gaf aan dat de praktijk nu eerder de andere kant uit beweegt, zoals in het genoemde voorbeeld waarbij alleen nog uren voor de fotoshoot op de factuur verschijnen en uren voor andere noodzakelijke werkzaamheden daarin 'weggemoffeld' zitten. Een eerlijk gesprek over fotografie gaat over alle activiteiten die daarbij komen kijken. Een van de fotografen probeert daar invulling aan te geven door te werken met een starttarief dat voor elke opdracht geldt en wat een soort basispakket is *met ook* één uur fotoshoot inbegrepen. De rest is - inzichtelijk uitgesplitst - voor alle voorbereidende werkzaamheden en nabewerking. Feitelijk is het een alternatief voor een uurtarief, namelijk een inzichtelijk starttarief voor al het werk dat bij één uur fotoshoot komt kijken.

Wat fotografen zelf kunnen doen

- Concreet inzichtelijk maken voor opdrachtgevers welke (tijds)inspanning en kosten met een opdracht gemoeid zijn – ook in voorbereiding en afrondende werkzaamheden.
- Voor uren waarin effectief aan een opdracht wordt gewerkt binnen een opdracht hetzelfde tarief offren. Waarom zou nabewerking goedkoper zijn dan een uur foto's maken? Uitzondering is wellicht reistijd, als die voor andere activiteiten kan worden gebruikt.

Situatie 2. Opdrachtgevers baseren toekomstige budgetten en verwachtingen vaak op kosten uit het verleden. Dat is een van de redenen dat fotografen in de culturele sector regelmatig met een al vastgesteld budget worden geconfronteerd dat in hun ogen volstrekt ontoereikend is. Een van de fotografen die meedeelde, vraagt terugkerende opdrachtgevers (in de culturele sector) tegenwoordig bewust om aan te mogen schuiven bij besprekingen van projectbegrotingen als daarin een post voor fotografie moet worden opgenomen. Echt meepraten lukt niet altijd, maar hij mag op zijn minst input leveren op de te begroten kosten en werkelijke tijdsinspanning. De onderhandeling wordt daarmee verschoven naar een punt waarop er echt iets te onderhandelen valt. Uiteraard werkt zo'n benadering alleen als de opdrachtgever weet met wie die in zee gaat, maar op termijn kan zo'n benadering op grotere schaal leiden tot meer realistische begrotingen.

Wat opdrachtgevers kunnen doen

- Verdiep je in de waarde van fotografie en de daadwerkelijke, volledige inspanning die een fotograaf moet verrichten, en kosten die de fotograaf moet maken.
- Vraag beoogde in te huren fotografen vooraf om een prijsopgave, alvorens de (project)begroting op te stellen op basis waarvan fotografie betaald wordt.

Situatie 3. Culturele instellingen zetten steeds meer in op fair practice, net als hun financiers (fondsen, overheden). De fotografen in de verkenning betwijfelen of fotografen daarbij goed in beeld zijn. Als voorbeeld werd een regionaal festival aangehaald waarbij voor fotografie een kleine restpost was begroot, onderaan de begroting. De fotograaf werd ongeveer als laatste maker ingehuurd (wat niet ongebruikelijk is), kort voor het festival. Op dat moment waren al zoveel andere financiële commitments aangegaan dat het budget voor fotografie al deels een andere bestemming had gekregen. De fotograaf accepteerde de opdracht toch, tegen een lager tarief. Het fonds dat de projectaanvraag financierde had achteraf bij verantwoording geen bezwaar. Het festival had immers plaatsgevonden en de foto's waren opgeleverd. Uiteraard had de fotograaf hier op haar strepen kunnen gaan staan, met het risico dat ze de opdracht was misgelopen. Vanuit fair practice oogpunt is er echter veel voor te zeggen om als fonds bij de uitvoering en verantwoording te kijken of verschuivingen niet ten koste zijn gegaan van eerlijke beloning van bepaalde maker(s). De fotograaf is, vaak als eenling in een groter project, een kwetsbare schakel.

Wat financiers van culturele instellingen kunnen doen

- Toets zowel bij toekenning van een aanvraag als bij verantwoording achteraf op fair pay, waarbij niet alleen wordt gekeken naar de output (foto's gemaakt), maar ook wordt gecheckt of fotografie echt op faire basis is beloond.

Bijlage: vragenlijst voor beroepsfotografen

Vraag	Antwoord (aantal uren)
1a. Hoeveel declarabele uren maakte je in 2023 in totaal? Met declarabele uren worden uren bedoeld die je kon factureren bij je opdrachtgevers.	
1b. Hoeveel van die declarabele uren maakte je in 2023 in opdrachten voor culturele instellingen?	
2a. Hoeveel uren besteedde je in 2023 in totaal aan je fotografie-onderneming? Het gaat om alle uren - dus alle declarabele en niet-declarabele uren samen.	
2b. Hoeveel van die uren waren: • Uren die nodig waren voor de bedrijfsvoering. Denk aan acquisitie van nieuwe opdrachten, administratie, scholing, etc. • Niet-vergoede uren voor werkzaamheden die wel bij een bepaalde opdracht horen, maar die niet werden vergoed. Denk aan voorbereidingstijd, nabewerking etc. • Ziekte-, verlof- en vakantieuren. Uren die je had kunnen werken, maar besteedde aan vakantie en verlof, of niet kon werken door ziekte. • Uren aan snijverlies. Uren die je in theorie betaald had kunnen werken, maar wat niet lukte doordat opdrachten niet naadloos op elkaar aansloten, en die je ook niet besteedde aan bedrijfsvoering. • Uren aan leegloop. Uren die je in theorie betaald had kunnen werken, maar wat niet lukte doordat je geen opdracht had/kreeg, terwijl je wel beschikbaar was.	
3. Hoeveel declarabele uren had je in 2023 in totaal idealiter willen maken?	
4. Hoeveel declarabele uren had je in 2023 willen maken in opdrachten voor culturele instellingen?	
5. Hoeveel uren had je in 2023 in totaal idealiter willen besteden aan je fotografie-onderneming?	
6. Zijn er zaken die je in het online interview graag zou willen bespreken, als het gaat om declarabele en niet-declarabele uren? [open vraag]	

